

**ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНИХ ЗАСАД ЩОДО УТВОРЕННЯ
ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРЗАЛІЗНИЦІ**

**LEGAL ANALYSIS OF THE STATUTORY FUNDAMENTALS REGARDING
THE ESTABLISHMENT AND FUNCTIONING OF UKRZALIZNYTSIA**

У статті проведено правовий аналіз нормативних засад щодо утворення та функціонування Укрзалізниці. Визначено, що Укрзалізниця є приватним акціонерним товариством, власником якого повністю є держава в особі Уряду України. Сформовано, що Укрзалізниця є правонаступником Державної адміністрації залізничного транспорту України, у статусі якої фактично відбувся перехід з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство, що зумовлено такими факторами як забезпечення більш ефективного управління шляхом оптимізації структури управління, покращення інвестиційного клімату та необхідністю формування більш нової моделі управління відповідно до європейських стандартів. Встановлено, що функціонування Укрзалізниці здійснюється на основі симбіозу господарського, адміністративного та фінансового права, що виділяє її особливий правовий статус, який відрізняється від інших форм державної власності. Розкрито, що внутрішнє правління Укрзалізниці здійснюється через спеціальні органи (загальні збори; наглядова рада; правління; ревізійна комісія), що дає можливість забезпечити ефективне та прозоре управління підприємством та дотримання інтересів держави як власника.

Ключові слова: акціонерне товариство, адміністративні процедури, адміністрація, бюджет, залізничний транспорт, кредитування, методи адміністративної діяльності, стандарти, фінансовий контроль, фінансово-правові відносини, форми адміністративної діяльності.

The article provides a legal analysis of the regulatory framework for the formation and functioning of Ukrzaliznytsia. It was determined that Ukrzaliznytsia is a private joint-stock company, the owner of which is the state represented by the Government of Ukraine. It was established that Ukrzaliznytsia is the legal successor of the State Administration of Railway Transport of Ukraine, the status of which has actually undergone a transition from a public joint-stock company to a private joint-stock company, which is due to such factors as ensuring more effective management by optimizing the management structure, improving the investment climate and the need to form a newer model management according to European standards. It was established that the functioning of Ukrzaliznytsia is based on the symbiosis of economic, administrative and financial law, which gives it a special legal status that differs from other forms of state ownership. It was revealed that the internal management of Ukrzaliznytsia is carried out through special bodies (general meetings; supervisory board; board; audit commission), which makes it possible to ensure efficient and transparent management of the enterprise and compliance with the interests of the state as the owner.

Key words: joint stock company, administrative procedures, administration, budget, railway transport, lending, methods of administrative activity, standards, financial control, financial and legal relations, forms of administrative activity.

Актуальність теми. На жаль, в Україні спостерігається наявність застарілої транспортної залізничної інфраструктури. Більшість залізничних магістралей в Україні були побудовані більше 50 років тому, їх технічний стан не завжди відповідає сучасним вимогам. Застаріла інфраструктура змушує постійно проводити ремонтні роботи, що значно ускладнює транспортування товарів і пасажирів.

Вищевказана проблема зумовлена як з постійним дефіцитом фінансування, зокрема, ремонт існуючих залізничних магістралей несе значні витрати, так і загальною недосконалістю правових засад функціонування Укрзалізниці. Відповідно, одним із актуальних наукових викликів є аналіз нормативних засад щодо утворення та функціонування Укрзалізниці, що дозволить виділити наявні нормативні прогалини, нейтралізація яких сукупно позитивно вплине на всю транспортну галузь України.

Огляд останніх досліджень. Правові питання функціонування та адміністрування залізничного транспорту в Україні розкривали у своїх роботах такі вчені як І. Аксьонов, В. Бабич, Ю. Бараш, І. Булгакова, О. Дейнека, Е. Деркач, В. Дикань, Н. Колеснікова, А. Міщенко, Л. Позднякова, Р. Прокоп'єв, І. Рудяга, Д. Тимоха, та інші.

Однак, в аспекті функціонування залізничного транспорту в Україні важливий симбіоз адміністративного та фінансового права, що ускладнює цю тематику та зумовлює необхідність наукових досліджень.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичних засад фінансового та адміністративного права, норм чинного законодавства та практики діяльності органів виконавчої влади, здійснити правовий аналіз нормативних засад щодо утворення та функціонування Укрзалізниці.

Виклад основних положень. В Україні існує Закон України «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» від 23 січня 2012 року № 4442-VI, що визначає правові, економічні та організаційні особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування, 100 відсотків акцій якого належать державі (далі – Товариство), управління і розпорядження його майном та спрямований на забезпечення економічної безпеки і захисту інтересів держави [3].

Утворення Товариства здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України відповідно до законодавства з урахуванням особливостей, визначених законодавством. Утворення Товариства не потребує попереднього дозволу Антимонопольного комітету України. Товариство утворюється як акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого закріплюються в державній власності, на базі Державної адміністрації залізничного транспорту України, а також підприємств, установ та організацій залізничного транспорту загального користування, які реорганізуються шляхом злиття (далі – підприємства залізничного транспорту) [3].

З метою забезпечення державних і суспільних інтересів, свободи підприємництва і формування ринку транспортних послуг, безпеки перевезень, захисту навколишнього природного середовища Кабінет Міністрів України визначає умови і порядок організації діяльності залізничного транспорту загального користування, сприяє його пріоритетному розвитку, надає підтримку в задоволенні потреб залізничного транспорту у рухомому складі, матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсах [2].

Засновником товариства є держава в особі Кабінету Міністрів України. Управління корпоративними правами держави стосовно товариства здійснює Кабінет Міністрів України. Управління корпоративними правами держави, переданими до статутного капіталу товариства, здійснює товариство. Єдиним акціонером товариства є держава в особі Кабінету Міністрів України [1].

Статутний капітал товариства становить 229879115000 (двісті двадцять дев'ять мільярдів вісімсот сімдесят дев'ять мільйонів сто п'ятнадцять тисяч) гривень. Статутний капітал товариства поділяється на 229879115 простих іменних акцій номінальною вартістю 1000 гривень кожна. Акціонеру товариства належить 229879115 простих іменних акцій, що становить 100 відсотків статутного капіталу товариства. Статутний капітал товариства після формування в повному обсязі може бути збільшений за рішенням загальних зборів товариства шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій наявної номінальної вартості у порядку, встановленому НКЦПФР. Товариство має право збільшувати статутний капітал після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій. Збільшення статутного капіталу для покриття збитків не допускається, крім випадків, установлених законом. Зменшення статутного капіталу товариства здійснюється за рішенням загальних зборів товариства шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості у порядку, встановленому НКЦПФР. Зменшення

статутного капіталу товариства допускається після повідомлення про це всім його кредиторам у встановленому законодавством порядку [1].

До статутного капіталу Товариства вносяться: майно залізничного транспорту загального користування; 100 відсотків акцій акціонерних товариств, що проводять ремонт тягового рухомого складу та виготовляють залізобетонні конструкції і шпали, повноваження з управління корпоративними правами яких здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту; акції (частки, паї), що належать державі у статутному (складеному) капіталі господарських товариств, утворених за участю підприємств залізничного транспорту; право постійного користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту; право господарського відання магістральними залізничними лініями загального користування та розміщеними на них технологічними спорудами, передавальними пристроями, що безпосередньо використовуються для забезпечення процесу перевезень, а саме: залізничні станції та колії загального користування, тягові підстанції, контактна мережа та інші пристрої технологічного електропостачання, системи сигналізації, централізації, блокування та управління рухом поїздів, об'єкти і майно, призначені безпосередньо для виконання аварійно-відновлювальних робіт. Внесення права користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту, до статутного капіталу Товариства здійснюється відповідно до нормативної оцінки таких ділянок, а у разі її відсутності – відповідно до експертної оцінки. Внесення нерухомого майна залізничного транспорту до статутного капіталу Товариства може здійснюватися на підставі обліку майна на балансах Державної адміністрації залізничного транспорту України, підприємств залізничного транспорту відповідно до законодавства без попередньої державної реєстрації права власності на таке майно [3].

Товариство провадить діяльність, у тому числі пов'язану з державною таємницею, до отримання необхідних ліцензій та інших документів дозвільного характеру на основі відповідних документів, отриманих підприємствами залізничного транспорту, у межах строку їх дії. Переоформлення правостановлюючих документів на об'єкти нерухомого майна, внесені до статутного капіталу Товариства, здійснюється протягом двох років з дня державної реєстрації Товариства. Державна реєстрація прав на нерухоме майно, внесене до статутного капіталу Товариства, здійснюється на підставі передавального акта та акта оцінки майна залізничного транспорту, внесеного до статутного капіталу Товариства. Передавальний акт та/або акт оцінки майна залізничного транспорту є документами, що підтверджують виникнення, перехід, припинення прав на майно, внесене до статутного капіталу Товариства. Акції господарських товариств, внесені до статутного капіталу Товариства, є його власністю. З дня державної реєстрації Товариство зобов'язане набути у встановленому порядку право власності на акції, внесені до його статутного капіталу. Дивіденди, отримані Товариством за результатами діяльності господарських товариств, пакети акцій яких внесені до його статутного капіталу, можуть спрямовуватися Товариством на відновлення основних засобів таких господарських товариств. Чистий прибуток Товариства, з якого розраховується та сплачується частина чистого прибутку (доходу) до Державного бюджету України, зменшується на суму нарахованої амортизації на майно, передане Товариству на праві господарського відання, яка спрямовується для фінансування капітальних вкладень на будівництво (реконструкцію, модернізацію) таких об'єктів [3].

Отже, правовий аналіз нормативних засад щодо утворення та функціонування Укрзалізниці дозволяє виділити наступні висновки:

- Укрзалізниця є приватним акціонерним товариством, власником якого повністю є держава в особі Уряду України;
- Укрзалізниця є правонаступником Державної адміністрації залізничного транспорту України, фактично відбувся перехід з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство, що зумовлено такими факторами як забезпечення більш ефективного управління шляхом оптимізації структури управління, покращення інвестиційного клімату та необхідності формування більш нової моделі управління відповідно до європейських стандартів;
- власність Укрзалізниці розділена на акції, що є державною власністю та національним громадським майном;
- статутною метою Укрзалізниці є забезпечення безпечного та якісного перевезення пасажирів та вантажів шляхом функціонування та розвитку залізничного транспорту в Україні та реалізації інвестиційних проектів у залізничній галузі;
- функціонування Укрзалізниці здійснюється на основі симбіозу господарського, адміністративного та фінансового права, що виділяє її особливий правовий статус, який відрізняється від інших форм державної власності;

– внутрішнє правління Укрзалізниці здійснюється через спеціальні органи (загальні збори; наглядова рада; правління; ревізійна комісія), що дає можливість забезпечити ефективне та прозоре управління підприємством та дотримання інтересів держави як власника;
 – фінансово-господарська діяльність Укрзалізниці підлягає жорсткому внутрішньому фінансовому контролю з елементами загального фінансового публічного контролю;
 – Укрзалізниця має право на самостійну господарську діяльність, яка здійснюється на ринкових засадах та відповідно до законодавства як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Статут акціонерного товариства «Українська залізниця» затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 735 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 938). Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-2018-п#n647>
2. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 40. Ст. 183.
3. Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування: Закон України від 23.01.2012 № 4442-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 49. Ст. 553.
4. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 51. Ст. 446.

УДК 342.95:347.998.85:35.072.22(477)
 DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.18>

ЗЕЛІНСЬКА Я.С.

**ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ
 В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ**

**ABUSE OF PROCEDURAL RIGHTS
 IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS: MAIN COMPONENTS**

Стаття присвячена аналізу основних складників (компонентів) зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. Автором зазначено, що юридичний конфлікт, який виникає у суспільстві та набуває всіх ознак публічно-правового спору, потребує чіткого механізму вирішення, особливо у порядку адміністративного судочинства. Важливу роль у зазначеному аспекті відіграють засади здійснення адміністративного судочинства, які за умов їх дотримання, сприяють виконанню адміністративного судочинства. У статті досліджується принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. Різновекторність та комплексність мети зумовили потребу окреслення складових категорії зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. До складників (компонентів) категорія зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві автором віднесено мету, суб'єктів зловживання процесуальними правами, об'єкт зловживання процесуальними правами, діяння як зловживання процесуальними правами. У статті проаналізовано суть

© ЗЕЛІНСЬКА Я.С. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)